

Feasibility Study of Designing Family and Women's Studies Thesaurus Using BS ISO 25964-1

Zahra Dehsaraie

MSc. in Information and Knowledge Sciences; Iranian Research Institute for Information and Technology (IRANDOC) dehsaraie@irandoc.ac.ir

Zohreh Mirhosseini

PhD in Information and Knowledge Sciences; Associate Professor; Islamic Azad University; North Tehran Branch; zmirhosseini@yahoo.com

Received: 9, May 2015

Accepted: 4, Apr. 2016

Abstract: This research is a feasibility study of designing Family and Women's Studies Thesaurus. Considering the expansion of information in the field of women and family studies, as well as the wide span of related vocabulary and the development of vocabulary lists and bibliographies, the Family and Women's Studies Thesaurus can be a professional tool for indexing and retrieval of women's information in databases, library collections, archives and documentation centers as well as the Internet. Using this thesaurus, an indexing system will be developed which can be used for indexing, storage and retrieval of family and women's databases.

The research method used in this study is documentary-based and the data gathering method was through library search in printed and electronic resources as well as interviewing professionals in the field of family and Women's Studies. Through building a concept network between the terms, first the main structure of the thesaurus was determined using the inductive method and then the detailed structure was developed. Using this concept network, terms of the field were determined in a specific system and their interrelations were clarified.

By studying resources including books, theses and articles in the field of women and family studies, and using ISO 25964-1 standard, the following 13 major categories were determined for the Family and Women's Studies Thesaurus: 1. Religion, 2. Health and Hygiene, 3. Politics, 4. Economics, 5. Social Sciences, 6. Education, 7. Psychology, 8. History, 9. Culture and Literature, 10. International Relations, 11. Law, 12. Science and Technology, and 13. Sports. There exists a rich vocabulary pool on the above categories; in fact around 6000 terms were identified.

Iranian Journal of
**Information
Processing and
Management**

Iranian Research Institute
for Science and Technology

ISSN 2251-8223

eISSN 2251-8231

Indexed in SCOPUS, ISC, & LISTA

Vol. 32 | No. 1 | pp: 175-193

Autumn 2016

Based upon the collected vocabulary and after building the references and scope notes, 243 keywords including 160 preferred terms, 124 related terms, 83 scope notes and 82 non-preferred terms were identified and entered into the Thesaurus Builder software. The alphabetical index, tree index, rotated index and the English-Persian index were developed as a model for the main thesaurus. As a result, the Family and Women's Studies Thesaurus can be developed based upon the vocabulary and the model at hand.

Keywords: Thesaurus, Women's studies and family, ISO 25964-1, Indexing, Feasibility study

امکان‌سنجی طرح تدوین اصطلاح‌نامه مطالعات زنان و خانواده بر اساس استاندارد BS ISO 25964-1

زهرا دهسرای

کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی؛
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک)؛
پدیدآور رابط dehsaraie@irandoc.ac.ir

زهرا میرحسینی

دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی؛ دانشیار؛
دانشگاه آزاد اسلامی؛ واحد تهران شمال؛
zmirhosseini@yahoo.com

دریافت: ۱۳۹۴/۰۲/۱۹ پذیرش: ۱۳۹۵/۰۱/۱۶ مقاله برای اصلاح به مدت ۳۴ روز نزد پدیدآوران بوده است.

فصلنامه | علمی پژوهشی

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

شاپا (چاپی) ۸۲۲۳-۲۲۵۱

شاپا (الکترونیکی) ۸۲۳۱-۲۲۵۱

نمایه در SCOPUS و ISC، LISTA و

jipm.irandoc.ac.ir

دوره ۳۲ | شماره ۱ | صص ۱۷۵-۱۹۳

پاییز ۱۳۹۵

چکیده: هدف این پژوهش بررسی امکان‌ات تدوین اصطلاح‌نامه مطالعات زنان و خانواده است. با توجه به گسترش اطلاعات در حوزه زن و خانواده و گستردگی واژه‌ها و تدوین فهرست‌ها و کتابشناسی‌ها، اصطلاح‌نامه مطالعات زنان و خانواده ابزاری حرفه‌ای برای نمایه‌سازی و بازیابی اطلاعات زنان در پایگاه‌های داده، در مجموعه‌های کتابخانه‌ها، پایگانی‌ها و مراکز مستندسازی اینترنت است. با استفاده از این اصطلاح‌نامه یک سامانه نمایه‌سازی بدون تهیه خواهد شد که بتوان با آن پایگاه‌های داده در موضوع جایگاه زنان و خانواده را نمایه‌سازی، ذخیره و بازیابی کرد. روش تحقیق در این پژوهش سندی بوده و ابزار گردآوری اطلاعات یادداشت‌برداری است. از طریق جست‌وجو در منابع چاپی و الکترونیکی شامل کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها، مقالات و همچنین گفت‌وگو با برخی از صاحب‌نظران رشته مطالعات زنان و خانواده اطلاعات اولیه مربوط به واژگان حوزه زنان و خانواده به‌دست آمد و سپس، واژه‌ها وارد نرم‌افزار «اکسل» شد. بعد از نمونه‌گیری از واژه‌ها، ۲۴۳ واژه در نرم‌افزار «تزاروس بیلدر» وارد شد. در این پژوهش از طریق ایجاد شبکه مفهومی بین اصطلاحات بر اساس استاندارد BS ISO 25964-1، ابتدا با استفاده از روش قیاسی، ساختار کلی اصطلاح‌نامه را تعیین و سپس ساختار جزئی آن طراحی گردید. با استفاده از این شبکه مفهومی، اصطلاحات این حوزه در نظامی خاص مشخص و روابط مفهومی میان آن‌ها منعکس شده است. پس از بررسی‌های به‌عمل آمده در حدود ۶۰۰۰ واژه شناسایی شد که نشان می‌دهد پشتوانه واژگانی غنی در این حوزه وجود دارد. در ضمن، شاخه‌های اصلی اصطلاح‌نامه مطالعات زنان و

خانواده در حوزه‌های زیر شناسایی شد:

۱. دین (ادیان و مکاتب)، ۲. سلامت و بهداشت، ۳. سیاست، ۴. اقتصاد، ۵. علوم اجتماعی، ۶. آموزش (تعلیم و تربیت)، ۷. روان‌شناسی، ۸. تاریخ، ۹. فرهنگ و ادبیات، ۱۰. روابط بین‌المللی، ۱۱. حقوق، ۱۲. علم و فناوری، و ۱۳. ورزش. بر اساس واژه‌های مستند به دست آمده و پس از بررسی و تهیه ارجاعات و یادداشت دامنه‌ها، تعداد ۲۴۳ کلیدواژه که شامل ۱۶۰ اصطلاح مرجح و ۱۲۴ اصطلاح وابسته، ۸۲ یادداشت دامنه و تعداد ۸۲ اصطلاح غیرمرجح است، مشخص و در نرم افزار «تراروس بیلدر» وارد گردید و نمایه‌البیایی، نمایه‌درختی، نمایه‌گردان، و نمایه‌انگلیسی-فارسی آن تهیه شد تا به عنوان الگویی برای اصطلاح‌نامه اصلی قرار گیرد. به عبارتی، امکان تدوین اصطلاح‌نامه زنان و خانواده با توجه به واژگان و الگوی موجود وجود دارد.

کلیدواژه‌ها: اصطلاح‌نامه، مطالعات زنان و خانواده، ایزو BS ISO 25964-1، نمایه‌سازی، امکان‌سنجی

۱. مقدمه

یکی از مهم‌ترین اهداف حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی سازماندهی علوم است به گونه‌ای که بیشترین واقعیت‌نمایی از حوزه‌های مختلف حاصل شود و در نهایت، امکان جست‌وجو و بازیابی دانش به صورت سریع و مناسب و متناسب با نیاز کاربران فراهم آید. در طول زمان، کتابداران همواره سازماندهی دانش را یکی از مهم‌ترین وظایف و رسالت‌های خود در کتابخانه‌ها دانسته و به منظور تسهیل امکان دسترسی آسان کاربران به منابع اطلاعاتی و بازنمون دانش حوزه‌های مختلف از ابزارهایی استفاده نموده‌اند. ابزارهای بازنمون دانش، ابزارهایی هستند که ساختاری نظام‌مند از مفاهیم و روابط معنایی میان آن‌ها در یک حوزه یا حوزه‌های مختلف ایجاد می‌کنند و اطلاعات معنایی در مورد معنای اصطلاحات و روابط میان آن‌ها فراهم می‌سازند. طرح‌های رده‌بندی، فهرست سرعنوان‌های موضوعی و اصطلاح‌نامه‌ها نمونه‌ای از این ابزارها هستند (Hjorland 2007).

اصطلاح‌نامه، واژگان ساختاریافته و مهارشده‌ای است که در آن، مفاهیم به وسیله اصطلاحات بیان شده و به گونه‌ای مرتب هستند که روابط میان مفاهیم صریح و روشن است، به طوری که اصطلاحات مرجح با سرمدخل‌هایی برای مترادف‌ها یا شبه‌مترادف‌ها همراه هستند. هدف اصطلاح‌نامه، راهنمایی نمایه‌ساز و کاربر به گزینش اصطلاح یکسان یا ترکیبی یکسان از اصطلاحات مرجح برای بیان یک موضوع معین است. به همین سبب، اصطلاح‌نامه‌ها برای راهبری انسان و پوشش اصطلاح‌شناسی یک قلمرو موضوعی بهینه‌سازی می‌شوند. اصطلاح‌نامه‌ها نقش مهمی در نظام‌های پیشرفته ذخیره و بازیابی اطلاعات بر عهده دارند (ISO 25964-1, 2011).

به‌طور کلی، اصطلاح‌نامه ابزاری برای کمک به دسترسی موضوعی به اطلاعات است. ابزارها و روش‌های بسیار دیگری از رده‌بندی گرفته تا جست‌وجوی متن کامل هم آزمایش شده‌اند. رویکرد اصطلاح‌نامه‌ای تقریباً جایی بین این دو قرار دارد (Clarke et al. 2012).

منطق استفاده از اصطلاح‌نامه این است: اگر شما بتوانید افراد را به استفاده از اصطلاحات یکسان برای مفاهیم یکسان هدایت کنید، و در صورتی که یک اصطلاح خاص بتواند تنها برای یک مفهوم به کار رود، آن‌گاه کاربران می‌توانند با اطمینان خاطر جست‌وجو را با واژه‌ها انجام دهند. همه چیز در استاندارد اصطلاح‌نامه با این هدف طراحی شده که اصطلاح‌نامه به‌عنوان راهنمای گزینش اصطلاح مناسب برای مفهوم مورد جست‌وجو، عملکردی قابل اطمینان داشته باشد (همان).

بسیاری از متخصصان، کاربرد اصطلاح‌نامه را نمی‌دانند و گاه آن را با واژه‌نامه‌های تخصصی یکی می‌انگارند. واژه‌نامه‌های تخصصی، زبان علمی آزاد تولیدکنندگان اطلاعات را در قالب معادل‌ها و برخی تعاریف و مشتقات معرفی و تنظیم می‌کنند، در حالی که اصطلاح‌نامه‌ها زبان علمی آزاد تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان اطلاعات را به زبان مقیدی که برای نظام ذخیره و بازیابی تهیه‌شده ترجمه می‌کنند. هدف تهیه‌کنندگان واژه‌نامه ایجاد امکانات برای اطلاع‌یابی در باره اصطلاحات است و هدف تهیه‌کنندگان اصطلاح‌نامه‌ها ایجاد امکانات برای تأمین حداکثر جامعیت و مانعیت در بازیابی اطلاعاتی است که در مدارک موجود است (رها دوست ۱۳۷۷).

با هجوم اطلاعات و فناوری، واژه‌سازی و معادل‌گزینی امری بدیهی است. در کشورهای مختلف گروه‌های واژه‌گزینی و اصطلاح‌شناسی گوناگونی به‌وجود آمده‌اند. در ایران در چند دهه اخیر کار واژه‌گزینی و اصطلاح‌شناسی بر مبنای متون، همانند دیگر کشورها مورد توجه قرار گرفته و اصطلاح‌نامه‌های متعددی تدوین یا ترجمه شده که نیاز تخصصی بسیاری از مراکز علمی را برطرف می‌سازد. در برخی مراکز نیز گروه‌های تخصصی اصطلاح‌شناسی و اصطلاح‌نامه‌نگاری ایجاد شده و مشکلات اصطلاح‌گزینی را برطرف کرده است.

در دهه‌های اخیر، سازمان‌هایی که مدارک و اسناد گوناگون را نگهداری، پردازش و اطلاع‌رسانی می‌کنند، نیاز به استفاده از اصطلاح‌نامه‌های موضوعی را بیش از پیش احساس می‌کنند. در این راستا در بسیاری از زمینه‌های موضوعی جای خالی اصطلاح‌نامه تخصصی مشهود است؛ از جمله در حیطه مطالعات زنان و خانواده که سازمان‌های مختلفی در کشور دست‌اندرکار ساماندهی اسناد مرتبط با این موضوع هستند.

یکی از حوزه‌های تخصصی مهم در ایران حوزه مطالعات زنان و خانواده است. تجربه کاری محقق نشان داده است که اصطلاح‌نامه‌های عمومی برای دستیابی به اطلاعات مشخص در باره زنان

و خانواده پاسخ گو نیستند و اطلاعات باارزشی به سبب نمایه سازی ناکافی از دست می رود. زبان مورد استفاده برای شرح اطلاعات، همگام با پیشرفت مطالعات زنان و خانواده پیش نرفته و این امر متأسفانه در بیشتر موارد به دسترس ناپذیری اطلاعات منجر شده است.

حوزه مطالعات زنان و خانواده گستره بزرگی از موضوعات را دربر می گیرد. این حوزه امروزه به عنوان یک حوزه بین رشته ای دانشگاهی در زمینه علوم انسانی و علوم اجتماعی است که به مسائل زنان، فمینیسم، جنسیت، جنس گونگی^۱ و تبعیض های جنسیتی، خانواده، ادبیات زنان، تاریخ اجتماعی، مسائل مربوط به بهداشت و سلامت زنان، و ... می پردازد.

با توجه به گسترش اطلاعات در حوزه زنان و خانواده، و گستردگی واژه ها و تدوین فهرست ها و کتابشناسی ها، اصطلاح نامه مطالعات زنان و خانواده ابزاری حرفه ای برای نمایه سازی و بازیابی اطلاعات مرتبط با زنان در پایگاه های داده، در مجموعه های کتابخانه ها، در بایگانی ها و مراکز مستندسازی و در اینترنت است. با استفاده از این اصطلاح نامه یک سامانه نمایه سازی مدون در مرکز مطالعات زنان تهیه خواهد شد که بتوان با آن پایگاه های داده ایران در موضوع جایگاه زنان و خانواده را نمایه سازی کرد.

به نظر می رسد که اصطلاح نامه مطالعات زنان و خانواده می تواند به ایجاد سامانه ای مشترک کمک کند تا امکان توسعه چشم اندازهای گسترده تر میان کشورهای مسلمان، به ویژه با انعکاس واژه های چند فرهنگی فراهم آید. با اصطلاح نامه زنان و خانواده می توان تمام شاخه مربوط به جایگاه زنان و خانواده را در اسناد سازمان های مرتبط نمایه سازی و بازیابی کرد. این اصطلاح نامه نمایه سازی طیفی از منابع مربوط به زنان (تصمیمات سیاسی و حقوقی، آمار، پژوهش ها و غیره) را امکان پذیر خواهد ساخت و برای کاربرانی با پیش زمینه های مختلف (دولت ها، پژوهشگران، سازمان های مردم نهاد، رسانه ها، زنان و مردان) مورد استفاده خواهد بود.

معمول بر این است که در تعریف حوزه های موضوعی، موضوعات اصلی و وابسته در اصطلاح نامه زنان بر اساس استاندارد BS ISO 25964-1 از هم تفکیک می شود. موضوعات اصلی باید تا حد ممکن طبقه بندی شده و جزئیات را دربر گیرد، در حالی که برای موضوعات مرتبط، اصطلاحات عام کافی خواهد بود. در «مطالعات زنان» و «خانواده» چنین تفکیکی بسیار مشکل است. اطلاعات زنان ممکن است در باره هر چیزی باشد که به زندگی روزمره و جایگاه زنان در جامعه مربوط می شود، از جمله زنا با محارم، مراقبت از کودکان، بازگشت به بازار کار، مقدمات زندگی، خشونت علیه زنان، کودکان بزه دیده و ... اطلاعات در باره زنان ممکن است در باره

1. gender

موضوعات تاریخی مانند حق رأی زنان در ایران یا حقوق زنان در اسلام یا حجاب و یا در باره پیشرفت‌های نظری در مطالعات زنان و دانش و یا فمینیسم (حوزه‌ای که دارای حساسیت ایدئولوژیک است) باشد، موضوعی که «زبان» در آن، یعنی «بیان» در قالب واژه‌ها بسیار اهمیت دارد. این ساختار موضوعی پیچیده در باره جایگاه زنان و مطالعات زنان، آن را به فرایندی پیچیده تبدیل می‌کند. این است که پس از مطالعات و بررسی‌های به‌عمل‌آمده از جمله اصطلاح‌نامه زنان اروپا، و شناسایی واژه‌ها و وارد کردن آن‌ها در «تزاروس بیلدر»، تفکیک موضوعات انجام شد و ۱۳ مقوله با زیرگروه‌های آن مشخص گردید.

با وجود بیش از ۶۰۰۰ واژه تخصصی در حوزه مطالعات زنان و خانواده نیاز به کنترل و ارزشیابی اصطلاحات و تعیین حدود موضوعی آن‌ها امری ضروری است. از آنجا که اصطلاح‌نامه یکی از ابزارهای کنترل واژگان و بازیابی اطلاعات بوده و تا به حال، اصطلاح‌نامه‌ای مستقل در ایران در حوزه مطالعات زنان و خانواده تدوین نشده، در این پژوهش سعی بر این است که با توجه به وجود پشتوانه انتشاراتی واژه‌های مطالعات زنان و خانواده در ایران و کاربران متعدد در مراکز مسائل زنان و خانواده و دانشگاه‌ها و مراکز حقوقی، طرح تدوین اصطلاح‌نامه مورد بررسی قرار گیرد و نمونه‌ای کوچک از نظر ساختاری ارائه شود تا الگویی برای تدوین این اصطلاح‌نامه قرار گیرد.

با توجه به بررسی‌های انجام‌شده، اصطلاح‌نامه مطالعات زنان و خانواده در ایران با توجه به شرایط موجود نیاز به طراحی و تدوین دارد. مسئله مورد پژوهش این است که کتابداران و کارشناسان اسناد و مدارک حوزه زنان دارای اصطلاح‌نامه‌ای به زبان فارسی نیستند. لذا، با توجه به وجود پشتوانه انتشاراتی و با توجه به ضعف عمومی زبان انگلیسی کارشناسان سازماندهی اطلاعات، لازم است اصطلاح‌نامه‌ای به زبان فارسی تدوین شود. برای تدوین هر اصطلاح‌نامه، امکان‌سنجی ایجاد آن مورد نیاز است.

۲. پرسش‌های اساسی

۱. آیا پشتوانه انتشاراتی و اصطلاحات برای تدوین اصطلاح‌نامه زنان و خانواده به تعداد کافی وجود دارد؟
۲. ساختار اصطلاح‌نامه (حدود و دامنه موضوعی) با توجه به مبانی مطرح در این زمینه چگونه است؟
۳. طرح تدوین اصطلاح‌نامه در زمینه حوزه موضوعی (روابط معنایی) مطالعات زنان و خانواده با استفاده از استاندارد ISO 25964-1 چگونه است؟

۳. روش

روش تحقیق در این پژوهش سندی است و در جمع‌آوری اطلاعات در حوزه مطالعات زنان و خانواده از یادداشت‌برداری استفاده شده است. برای این منظور هر واژه‌ای که در پایان‌نامه‌ها و یا مقالات مطالعه و شناسایی می‌شد، یادداشت می‌گردید و سپس، در نرم‌افزار «اکسل» وارد می‌شد. همچنین، برای گردآوری اطلاعات، گفت‌وگوی حضوری با صاحب‌نظران رشته مطالعات زنان و خانواده مصاحبه ساختاریافته‌ای مبتنی بر سؤالات از قبل طراحی شده انجام شده است. در این پژوهش از طریق ایجاد شبکه مفهومی بین اصطلاحات، ابتدا با استفاده از روش قیاسی ساختار کلی اصطلاح‌نامه تعیین و سپس ساختار جزئی آن طراحی شده است. با استفاده از این شبکه مفهومی، اصطلاحات این حوزه با در نظر گرفتن منابع مورد مطالعه، مشخص و روابط مفهومی میان آن‌ها منعکس شده است. جهت سنجش روایی مصاحبه از نظرات ۴ نفر از استادان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی و رشته مطالعات زنان و خانواده استفاده شد.

جامعه آماری پژوهش پایان‌نامه‌های رشته مطالعات زنان دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه تهران، دانشگاه الزهراء، پایگاه پایان‌نامه‌های پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران در حوزه مطالعات زنان و خانواده است که ۵۸۲ پایان‌نامه را دربر می‌گیرد. مقالات فصلنامه شورای فرهنگ اجتماعی زنان شامل ۴۹۸ مقاله، مقالات فصلنامه مطالعات اجتماعی - روان‌شناختی زنان شامل ۲۱۷ مقاله، اصطلاحات موجود در واژه‌نامه مطالعات زنان و خانواده تدوین «محبی»، و کلیدواژه‌های فرهنگستان زبان و ادب فارسی در حیطه مطالعات زنان و خانواده که شامل ۱۱۱ واژه همراه با یادداشت دامنه است، مورد بررسی قرار گرفت. تعداد کل واژه‌ها حدود ۹۰۰۰ واژه است. لذا، طبق جدول «مورگان» حجم نمونه ۲۴۲ واژه انتخاب شد.

۴. مراحل انجام پژوهش

اجرای پژوهش طی چند مرحله صورت گرفته است:

۱. شناسایی کلیدواژه‌ها از منابع موضوعی: برای دستیابی به این هدف و برای پیشنهاد اصطلاح‌نامه مطالعات زنان و خانواده، تمام مفاهیمی که ممکن است برای بازیابی اطلاعات در قلمرو این موضوع معین در منابع گوناگون به کار آید، فهرست شد.
۲. گردآوری و تبادل نظر پیرامون کلیدواژه‌ها:
 - برای گردآوری اصطلاحات، ابتدا کلیدواژه‌ها در شکل اصلی خود و بدون دخل و تصرف در «اکسل» وارد شد.
 - اصطلاحات وارده در «اکسل» به صورت فارسی-انگلیسی و انگلیسی-فارسی الفبایی شده

است. این عمل به دلیل پی بردن به یکسانی معادل واژه‌ها صورت پذیرفته است. در منابع مورد بررسی، بسیار مشاهده شد که برای یک واژه فارسی دو یا چند معادل انگلیسی اختصاص یافته است. همچنین، برای یک کلیدواژه انگلیسی، دو یا چند معادل فارسی قرار گرفته است. همچنین، معادل انگلیسی مورد نظر از دو ساختار املايي انگلیسی بریتانیایی و انگلیسی آمریکایی تبعیت کرده است. این امر نشان از آن دارد که از ابتدا خط‌مشی معینی در نظر گرفته نشده است.

□ برای کلیدواژه‌هایی که دارای معادل انگلیسی نبوده، معادل‌یابی صورت گرفته است.

۳. وارد نمودن عناوین پایان‌نامه‌ها و مقالات مجلات در «اکسل»

□ ضمن بررسی نمایه‌سازی منابع مورد نظر، در مواردی که نمایه‌سازی صحیح نبوده نمایه‌سازی مجدد صورت پذیرفته است.

۴. ارزیابی، انتخاب و مهار کلیدواژه‌ها: تعیین یک اصطلاح مرجح مناسب برای بازنمایی مفهومی معین، همیشه آسان نیست، زیرا اغلب یک مفهوم به بیش از یک شکل بیان می‌شود. علاوه بر این، در گفتار روزمره یک اصطلاح ممکن است بیش از یک معنا داشته باشد. این است که ارزیابی، انتخاب و مهار واژگان به چند شکل انجام می‌شود:

الف) دامنه اصطلاحات و مفاهیم عمدتاً به معانی برگزیده محدود شود. بر خلاف واژه‌نامه که اصطلاحات آن دارای تعاریف گوناگون مبتنی بر کاربردهای معمول است، هر یک از اصطلاحات اصطلاح‌نامه معمولاً به یک معنای واحد، که بهتر از بقیه به کار سامانه‌ی ارزیابی اطلاعات می‌آید، محدود می‌شود. در صورتی که ابهامی وجود داشته باشد از یادداشت دامنه استفاده می‌شود (یادداشت دامنه، معنای برگزیده اصطلاح را بیان می‌کند و گاه ممکن است معانی دیگر آن را که در زبان طبیعی به رسمیت شناخته می‌شوند، بیان کند).

ب) اگر یک مفهوم با دو یا چند مترادف یا شبه‌مترادف در فارسی آمده است، مثل: زنان، تأنیث، خانم‌ها، زن، نسوان، ... معمولاً یکی از این اصطلاحات به عنوان اصطلاح مرجح انتخاب شده و از هر یک از مترادف‌های دیگر که ممکن است به عنوان نقطه دسترسی کاربر به کار رود، به اصطلاح مرجح ارجاع داده می‌شود.

□ شکل اصطلاحات: اصطلاحات ممکن است تک‌واژه‌ای مانند «زنان» و یا چندواژه‌ای مانند «خشونت علیه زنان» باشند.

□ شفاف‌سازی و ابهام‌زدایی از اصطلاحات: در گفتار روزمره، هر اصطلاح ممکن است بیش از یک معنا داشته باشد، و شناخته‌شده‌ترین معنای آن ممکن است لزوماً معنای مورد نیاز برای بازنمایی مفهوم مورد نظر در اصطلاح‌نامه نباشد. برای نمونه تیر (اسلحه)، تیر

- (ساختمان)، تیر (ماه سال)
- اصطلاح دارای بار اطلاعاتی باشد و مفهومی ثمربخش در توصیف موضوع مدرک باشد. در اینجا پشتوانه کاربری مطرح است.
 - معیار گزینش اصطلاح باید میزان حضور آن‌ها در مدرک باشد. در اینجا است که پشتوانه انتشاراتی مطرح می‌شود.
 - یکی از اهداف اصطلاح‌نامه فراهم آوردن بهترین راه برای بازیابی اطلاعات است. لذا، اصطلاحاتی که در رابطه با اهداف بازیابی دارای اهمیت نیستند، مانند: حروف ربط، ضمیرها، صفت‌ها (البته اگر صفت‌ها به تنهایی استفاده شوند، مانند تک، بزرگ، واحد) قیدها مانند: خیلی، بسیار و ... و حروف آغازین، به عنوان اصطلاح اصطلاح‌نامه در نظر گرفته نمی‌شوند. این است که در نرم‌افزار تهیه اصطلاح‌نامه، پیش‌بینی یک لیست بازدارنده^۱ ضروری است.
۵. صحت یک اصطلاح با منابع و متخصصان موضوعی مورد بازیابی قرار گیرد:
- متخصصان موضوعی در حوزه زنان، خانواده، جامعه‌شناسی، حقوق، فقه، ... و متخصصانی که با نمایه‌سازی آشنایی داشته باشند.
۶. نرم‌افزار مورد استفاده: در این پژوهش نرم‌افزار «تزاروس بیلدر» مورد استفاده قرار گرفت.

۵. پیشینه تحقیق در ایران

در موضوع امکان‌سنجی تدوین اصطلاح‌نامه مطالعات زنان و خانواده پژوهش مرتبگی یافت نشد. ولی، با توجه به وجود پژوهش‌های مختلف در زمینه اصطلاح‌نامه محدودده ده ساله - از سال ۱۳۸۲ تا ۱۳۹۳- در حوزه تدوین اصطلاح‌نامه مورد بررسی قرار گرفت که تحقیقات ذیل بازیابی شد:

«حسینی‌زاده» در پژوهش خود با عنوان «مسائل اصطلاح‌نامه‌سازی در ایران از دیدگاه تهیه‌کنندگان اصطلاح‌نامه» که به صورت کیفی انجام گرفته، در مصاحبه با شش نفر از اصطلاح‌نامه‌سازان ایران دریافت که عموم مترجمان از چند مشکل بنیادی رنج می‌برند: (۱) نبود معادل فارسی، (۲) تفاوت املای واژه‌ها، (۳) ابهام در معانی دقیق اصطلاحات، (۴) مشکل ترجمه توصیفگرها و مفاهیم انتزاعی، (۵) نبود یا کمبود منابع قابل اطمینان، و (۶) مشکل عدم دستیابی به صاحب‌نظران و منابع زنده و شورایی نبودن تصمیم‌گیری‌ها. مصاحبه‌شوندگان با مشکلات

1. stop list

گردآوری داده روبه‌رو بودند که برخی از آن‌ها عبارت‌اند از ۱) ضعف و ناکارآمدی نظام‌های ذخیره‌سازی و به‌عبارتی، مسائل موجود در نمایه‌سازی، فهرست‌نویسی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی؛ ۲) ضعف و ناکارآمدی نظام‌های بازیابی یا مسائل موجود در خدمات مرجع کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی. مشکل انتخاب همکاران و متخصصان موضوعی مشکل دیگری بود که همه مصاحبه‌شوندگان به آن اشاره داشتند و از ناآگاهی متخصصان موضوعی از مفهوم اصطلاح‌نامه، کارکرد و کاربرد آن و وقت‌نگذاشتن، بی‌علاقگی و توجه‌نشدن آنان رنج برده‌اند. در نتیجه‌گیری این پژوهش آمده است که اغلب مسائلی که مصاحبه‌شوندگان تجربه کرده بودند، ماهیت مدیریتی و اجرایی داشت و تقریباً همه تهیه‌کنندگان از کمبود تعامل بین نهادهای مسئول در سطح نهادی و ملی رنج می‌بردند (۱۳۸۳).

«روحي دل» در پژوهش خود «طرح تدوین اصطلاح‌نامه نسخه‌شناسی در ایران» بیان می‌کند که نسخه‌های خطی به‌عنوان آثار مکتوب گذشتگان بخشی از تاریخ کتاب و کتابداری در ایران را به خود اختصاص داده و حاوی اطلاعاتی مفید در موضوعات مختلف هستند. توجه به بازیابی اطلاعات موجود در این مجموعه‌ها و شناسایی آن‌ها، نیاز به استفاده از ابزارهای بازیابی اطلاعات در این حوزه را در سال‌های اخیر بیش از پیش محسوس کرده است. با توجه به وجود بیش از ۵۰۰۰ واژه تخصصی در حوزه نسخه‌های خطی (کتاب‌شناسی و نسخه‌شناسی)، نیاز به کنترل و ارزشیابی اصطلاحات و تعیین حدود موضوعی آن‌ها امری ضروری است. از آنجا که اصطلاح‌نامه یکی از ابزارهای کنترل واژگان و بازیابی اطلاعات است، تدوین اصطلاح‌نامه‌ای جامع و مانع با حفظ پشتوانه انتشاراتی واژگان و تعیین حدود موضوعی آن‌ها پیشنهاد می‌شود (۱۳۸۳). وی در این پژوهش با روش سندی و کتابخانه‌ای به بررسی اصطلاح‌نامه‌های موجود و ساختار آن‌ها و تعیین حدود موضوعات نسخه‌شناسی پرداخته و سپس با روش طراحی سیستم طرحی در زمینه ساخت و اجرای این اصطلاح‌نامه ارائه کرده است. در این پژوهش، ساختار چهریزه‌ای براساس نمونه‌های موجود برای اصطلاح‌نامه نسخه‌شناسی پیشنهاد گردیده و نمونه کوچکی از اصطلاح‌نامه نسخه‌شناسی تدوین شده است.

«زارعی» در پژوهشی با عنوان «طرح تدوین ساختار اصطلاح‌نامه ادبیات کودکان و نوجوانان» با روش سندی به بررسی اصطلاح‌نامه‌های موجود و همچنین، به تعیین حدود موضوع‌های اصطلاح‌نامه ادبیات کودکان و نوجوانان پرداخته است. اصطلاحات به‌کاررفته در این پژوهش از متون حوزه ادبیات کودکان و نوجوانان استخراج شده است (۱۳۸۶).

«سلطانی» در پژوهش خود به «امکان‌سنجی تدوین اصطلاح‌نامه برای کودکان و نوجوانان در ایران» پرداخته است. هدف از پژوهش، تدوین اصطلاح‌نامه‌ای برای تحلیل اطلاعات و منابع

تولیدشده برای کودکان و نوجوانان در ایران است تا ضمن شناسایی مشکلات بازیابی و سازماندهی اطلاعات و منابع تولیدشده در حوزه کودکان و نوجوانان، ضرورت تدوین اصطلاح‌نامه در این حوزه بیان شده، و با جمع‌آوری اطلاعات و شناسایی پشتوانه انتشاراتی، کاربری و سازمانی به کاررفته در این زمینه، یک طرح پیشنهادی با ساختار و گستردگی مناسب به‌عنوان ابزاری مؤثر برای نمایه‌سازان و متخصصان این حوزه ارائه شود. این پژوهش با استفاده از روش سندی و کتابخانه‌ای صورت گرفته و سپس، با استفاده از ابزار پرسشنامه و مصاحبه به ثبت نظرات پانزده نفر از خبرگان این حوزه با روش گلوله برفی به بررسی ضرورت تدوین این اصطلاح‌نامه پرداخته شده است. نتایج به‌دست آمده در این پژوهش نشان داده که بین پشتوانه انتشاراتی کودکان و نوجوانان و نظام سلسله‌مراتبی و مترادفی واژگان آن‌ها رابطه معنادار مثبتی وجود دارد. همچنین، به کارگیری تصویر در تدوین این اصطلاح‌نامه مؤثر خواهد بود (۱۳۹۲).

«کشاورز افشار»، در پژوهش خود به «طرح تدوین اصطلاح‌نامه مواد موزه‌ای» پرداخته است (۱۳۹۲). او با بررسی مواد نگهداری شده در موزه‌های «ملک» و «ایران باستان»، مواد موزه‌ای مربوط به ایران که در موزه «لور» پاریس نگهداری می‌شود، و پایان‌نامه‌های رشته باستان‌شناسی نگهداری شده در «سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران»، شاخه‌های اصلی مواد موزه‌ای را بر اساس تقسیم‌بندی «مارک ایران» برشمرده و زیرشاخه‌های آن را با استفاده از اصطلاح‌نامه فرهنگی فارسی (اصفا)، سرعنوان‌های موضوعی فارسی، اصطلاح‌نامه فنی و مهندسی ایرانداک و نظر کارشناسی استاد راهنمای خود تعیین نموده است. ساختار پیشنهادشده مربوط به فیزیک مواد موزه‌ای است.

۶. پیشینه تحقیق در خارج از ایران

«آلاکوس» در پژوهش خود با عنوان «اصطلاح‌نامه زنان در ترکیه» به بررسی مراکز مهم تهیه این اصطلاح‌نامه پرداخته و با توجه به راهنمای ایفلا ۲۰۰۵ سه رویکرد برای توسعه اصطلاح‌نامه‌های چندزبانه بیان کرده است (Alakus 2007). وی همچنین، با استفاده از استاندارد ۲۷۸۸ و ۵۹۶۴ از اختلاف ادراکی و زبانی در اصطلاح‌نامه‌های چندزبانه نام برده و ساختار «اصطلاح‌نامه زنان ترکیه» را با استفاده از ترجمه دو اصطلاح‌نامه زنان کانادا (که اصطلاح‌نامه‌ای فمینیستی است) و اصطلاح‌نامه زنان آمریکا (که به وسیله شورای پژوهشی آمریکا در سال ۱۹۸۷ انجام گرفته) مورد تحلیل قرار داده است.

«اسموند» در پژوهش خود با عنوان «مطالعات زنان در واژگان‌های کنترل‌شده: بررسی مقایسه‌ای اصطلاح‌نامه اریک و اصطلاح‌نامه زنان» دریافت که در اصطلاح‌نامه «اریک» نقاط کانونی به دور از جنسیت است؛ مثلاً در زمینه آموزش، دبیرستان، دانشگاه، و ... اما در اصطلاح‌نامه

زنان اصطلاحات در نظر گرفته‌شده بر اساس جنسیت رده‌بندی شده است (Osmond 2007).
پیشینه‌ها نشان می‌دهد که بین نیاز کاربران (پشتوانه کاربری) و پشتوانه انتشاراتی در تهیه اصطلاح‌نامه‌ها ارتباطی مستقیم وجود دارد و برای رفع اختلاف ادراکی و زبانی در زبان‌های گوناگون نیاز به داشتن اصطلاح‌نامه دو و یا چندزبانه وجود دارد. همچنین، تهیه و تدوین اصطلاح‌نامه به وجود متخصص موضوعی و تعامل بین سازمان‌ها و متخصص موضوعی نیازمند است.

۷. یافته‌ها

در این قسمت یافته‌های تحقیق مبتنی بر پشتوانه انتشاراتی موجود در پایان‌نامه‌ها، کتابخانه ملی، تحقیقات مطالعات زنان، و دائره‌المعارف‌ها و واژه‌نامه‌ها و مجلات آمده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی مراکز آموزش عالی دارنده پایانه‌نامه رشته مطالعات زنان و خانواده

مراکز مورد مطالعه	تعداد پایانه‌نامه مطالعات زنان	درصد فراوانی
دانشگاه تربیت مدرس	۴۸	۶/۹ الی - ۷ درصد
دانشگاه تهران	۴۴	۶/۴ درصد
دانشگاه الزهرا	۳۵	۵/۰۹ درصد
دانشگاه اصفهان	۱۵	۲/۱ درصد
دانشگاه علامه طباطبایی	۴۵	۵/۶ درصد
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران	۵۰۰	۷۲/۷ درصد = ۷۳ درصد
جمع کل	۶۸۷	۱۰۰

جدول ۱ نشان می‌دهد که بیشترین پایانه‌نامه‌های مطالعات زنان و خانواده از دانشگاه‌های دولتی در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران گردآوری شده است.

جدول ۲. منابع موجود مطالعات زنان و خانواده در کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

منابع	تعداد
کتاب	۶۹۴
پایانه‌نامه	۶۸۳ (دانشگاه آزاد + دانشگاه دولتی)
جمع کل	۱۳۷۷

جدول ۳. مجلات در حیطه موضوعی مطالعات زنان و خانواده

ردیف مجلات	صاحب امتیاز	ارزش
۱	فصلنامه مطالعات اجتماعی- روان‌شناختی زنان	دانشگاه الزهرا
۲	فصلنامه مطالعات راهبردی زنان	شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده
۳	فصلنامه فرهنگی تربیتی زنان و خانواده	مرکز مطالعات زنان و خانواده دانشگاه جامع امام حسین (ع)
۴	مجله تحقیقات زنان (مجله مطالعات زنان)	انجمن ایرانی مطالعات زنان
۵	پژوهش‌نامه زنان (علوم اجتماعی)	پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
۶	زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)	مرکز مطالعات و تحقیقات زنان دانشگاه تهران
۷	زن در فرهنگ و هنر (پژوهش زنان)	مرکز مطالعات و تحقیقات زنان دانشگاه تهران
۸	زن و فرهنگ	دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اهواز
۹	زن و بهداشت	دانشگاه آزاد اسلامی، واحد آستارا
۱۰	زن و مطالعات خانواده	دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تبریز
۱۱	مطالعات زن و خانواده	دانشگاه الزهرا
۱۲	زن و جامعه	دانشگاه آزاد واحد مرودشت
۱۳	پلیس زن	مجمع آموزشی زنان پلیس
۱۴	بانوان شیعه	مؤسسه شیعه‌شناسی
۱۵	مامائی و نازایی ایران	دانشگاه علوم پزشکی مشهد (به صورت الکترونیکی)

در ستون ارزش جدول ۳، عدد ۱ نشان‌دهنده علمی- پژوهشی، و عدد ۲ نشان‌دهنده علمی ترویجی بودن مجله است. جدول ۳ و ۴ نشان می‌دهد که از ۱۵ مجله در حیطه مطالعات زنان ۱۱ مجله از درجه علمی- پژوهشی (۷۳ درصد) و دو مجله از درجه علمی- ترویجی (۱۳ درصد) برخوردار است.

جدول ۴. واژه‌نامه‌ها و دایره‌المعارف‌ها

ردیف عنوان کتاب	تدوین / تهیه‌کنندگان
۱ واژه‌نامه مطالعات زنان و خانواده	سیده فاطمه محبی
۲ فرهنگ نظریه‌های فمینیستی	فیروزه مهاجر، نوشین احمدی خراسانی، فرخ قره‌داغی

ردیف	عنوان کتاب	تدوین / تهیه‌کنندگان
۳	دایرةالمعارف زن ایرانی	مرکز امور مشارکت زنان ریاست جمهوری با همکاری بنیاد دانشنامه‌نگاری
۴	مجموعه قوانین و مقررات خانواده واژه‌های مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی	معاونت حقوقی ریاست جمهوری فرهنگستان زبان و ادب فارسی

جدول ۵. منابع انگلیسی مورد مطالعه

Thesaurus	Location
European Women's Thesaurus (1998)	International Information Centre and Archives for the Women's Movement, Amsterdam
Family Thesaurus (2013)	Subject headings used in the "Australian Family & Society Abstracts" database
ERIC - Education Resources Information Center (Online)	http://eric.ed.gov/

۸. تعیین حوزه‌های موضوعی اصطلاح‌نامه مطالعات زنان و خانواده

تقسیم‌بندی فهرست و منابع اصطلاح‌نامه با توجه به پشتوانه انتشاراتی مطالعه‌شده در سیزده بخش شناسایی شد:

۱. دین (ادیان و مکاتب)، ۲. سلامت و بهداشت، ۳. سیاست، ۴. اقتصاد، ۵. علوم اجتماعی،
۶. آموزش (تعلیم و تربیت)، ۷. روان‌شناسی، ۸. تاریخ، ۹. فرهنگ و ادبیات، ۱۰. روابط بین‌المللی،
۱۱. حقوق، ۱۲. علم و فناوری، و ۱۳. ورزش.

طرح نمونه پیشنهادی اصطلاح‌نامه مطالعات زنان و خانواده

در نمونه پیشنهادی اصطلاح‌نامه مطالعات زنان و خانواده ۲۴۳ واژه انتخاب گردید که در این میان ۱۶۰ توصیفگر مرجح، ۱۲۴ اصطلاح وابسته، ۸۲ یادداشت دامنه و ۸۲ کلیدواژه غیرمرجح در سه ساختار اصطلاح‌شناسی مطالعات زنان و خانواده (نمایه الفبایی)، نمایه سلسله‌مراتبی، و نمایه گردان ساخته شده است.

مثال: سایبرفمینیسم

ی.د. سایبرفمینیسم^۱ در اوایل دهه ۱۹۹۰ به‌عنوان یک واکنش در مقابل فرهنگ فنی به‌وجود آمد. این دیدگاه ایجاد سلسله‌مراتب جنسیتی توسط فناوری را نقد کرد و

1. cyberfeminism

تفاوت‌های بین زنان و مردان را در قدرت حاصل شده برای آن‌ها در یک گفتمان دیجیتال به چالش کشید. سایبرفمینیسم در صدد ساخت قدرت را تضعیف کند و توانایی و خلاقیت زنان، اسطوره‌ها و نمادهای زنانه را در فناوری تقدیس نماید. در سایبرفمینیسم زنان نه قربانی منفعل، بلکه عامل فعالی در ساختن هویت و سرنوشت خود بودند. آن‌ها زنانی را که ترس از فناوری داشتند، تشویق می‌کردند. فمینیسم سیرنیتیک فلسفه‌ای است که در وهله اول اذعان می‌کند که بین زنان و مردان، به‌ویژه در گفتمان دیجیتال، تفاوت قدرت وجود دارد و در ثانی فمینیسم سیرنیتیک می‌خواهد این وضعیت را تغییر دهد. طبق این تعریف، سایبرفمینیسم اقرار دارد به اینکه، به‌دلایل مختلف در فضای سیرنیتیک با زن‌ها و مردها به‌طور متفاوت رفتار می‌شود و این نکته باید مد نظر قرار بگیرد (منبع: Hawthorne and Klein 1999).

فمینیسم	۱ع.۱
جنبش سیاسی	۲ع.۱
نظریه سیاسی	۳ع.۱
Cyberfeminism	ن. /

۹. بحث و نتیجه‌گیری

نتیجه اصلی پژوهش یافتن پاسخ سؤالات ارائه‌شده به‌شرح زیر است:

۱. آیا پستوانه انتشاراتی و اصطلاحات برای تدوین اصطلاح‌نامه زنان و خانواده به تعداد کافی وجود دارد؟

طبق بررسی‌های به‌عمل آمده، پستوانه انتشاراتی حدود ۶۰۰۰ واژه است. از این میان تعداد ۲۰۰۰ واژه وارد «اکسل» گردیده است. برای طراحی اولیه اصطلاح‌نامه ابتدا ۱۰ درصد از واژه‌های مرتبط انتخاب شد، ولی در عمل با توجه به دایره واژه‌های مرتبط انتخابی، تعداد ۲۴۳ واژه یعنی ۱۲/۱۵ درصد از واژه‌های موجود مورد بررسی قرار گرفت. به‌عبارت دیگر، در این حوزه پستوانه انتشاراتی و اصطلاحات برای تدوین اصطلاح‌نامه به تعداد کافی وجود دارد و بررسی نمونه‌ها و تدوین روابط معنایی بین واژه‌ها این امر را تأیید می‌کند.

۲. ساختار اصطلاح‌نامه (حدود و دامنه موضوعی) با توجه به مبانی مطرح در این زمینه چگونه است؟

حدود و دامنه موضوعی مطالعات زنان و خانواده با مطالعات انجام‌شده در منابع موجود که به مقدار کافی به زبان فارسی موجود است، در سیزده حوزه پیشنهاد شده است؛ شامل: دین (ادیان و

مکاتب)، ۲. سلامت و بهداشت، ۳. سیاست، ۴. اقتصاد، ۵. علوم اجتماعی، ۶. آموزش (تعلیم و تربیت)، ۷. روان‌شناسی، ۸. تاریخ، ۹. فرهنگ و ادبیات، ۱۰. روابط بین‌المللی، ۱۱. حقوق، ۱۲. علم و فناوری، و ۱۳. ورزش.

به عبارتی، این اصطلاح‌نامه می‌تواند در ۱۳ مقوله موضوعی و زیرگروه‌های آن تدوین شود.
۳. طرح تدوین اصطلاح‌نامه در زمینه حوزه موضوعی (روابط معنایی) مطالعات زنان و خانواده با استفاده از استاندارد ISO 25964-1 چگونه است؟

با توجه به راهنمایی‌های استاندارد ISO 25964-1، تهیه این اصطلاح‌نامه امکان‌پذیر است و روابط معنایی بین واژه‌های کلی و سایر زیرگروه‌ها برقرار است.

نمونه زیر حاکی از ایجاد این روابط است، لذا به دو نمونه از مدخل‌های پیشنهادی این اصطلاح‌نامه اشاره می‌شود:

(۱) حوزه: آموزش (تعلیم و تربیت)

مطالعات زنان

ی.د. مطالعاتی میان‌رشته‌ای در زمینه جایگاه اجتماعی و نقش و مشارکت زنان و روابط میان قدرت و جنسیت (منبع: فرهنگستان زبان و ادب فارسی)

۱ع.۱ برنامه درسی

ا.و. آگاهی‌افزایی

ا.و. آموزش زنان

ا.و. زنان

ا.و. فمینیسم

ا.ب. Women's studies

(۲) حوزه: روان‌شناسی - کنش‌های اجتماعی

خشونت جنسیتی

ی.د. خشونت علیه زنان بر مبنای موقعیت فرودست آنان در جامعه. (منبع: فرهنگستان زبان و ادب فارسی)

۱ع.۱ خشونت

ا.ب. Gender-based violence

۱۰. مقایسه نتایج پژوهش حاضر با پژوهش‌های مشابه

نتایج این پژوهش با پژوهش «حسینی‌زاده» (۱۳۸۳) که نبود معادل فارسی، تفاوت املای

واژه‌ها، ابهام در معانی دقیق اصطلاحات، مشکل ترجمه برخی توصیفگرها، کمبود منابع قابل اطمینان، و عدم دسترسی به صاحب‌نظران را بیان کرده با این پژوهش همخوانی دارد.

«روحی‌دل» (۱۳۸۳)، زارعی (۱۳۸۶)، و سلطانی (۱۳۹۲) در پژوهش‌های خود مانند این پژوهش بر ضرورت تدوین اصطلاح‌نامه تخصصی با کمک متخصصان موضوعی و پشتوانه انتشاراتی تأکید کرده و آن را ابزاری مؤثر برای نمایه‌سازان، متخصصان موضوعی و کاربران دانسته‌اند.

«آلاکوس» به استفاده از ترجمه دو اصطلاح‌نامه فمینیستی کانادا و اصطلاح‌نامه شورای پژوهشی آمریکا به تعیین ساختار اصطلاح‌نامه اختصاصی زنان ترکیه اذعان داشته است (Alakus 2007). اما با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر، تدوین اصطلاح‌نامه مطالعات زنان و خانواده در ایران با توجه به تولیدکنندگان و کاربران اطلاعات (استفاده‌کنندگان) در این زمینه امکان‌پذیر بوده و از این لحاظ با پژوهش وی همخوانی ندارد.

«اسموند» با مقایسه اصطلاح‌نامه «اریک» و «اصطلاح‌نامه زنان اروپا» به گونه‌ای بر رده‌بندی بر اساس جنسیت زن تمرکز نموده است (Osmond 2007) و در این پژوهش نیز محوریت، زن و خانواده است که با کار وی همخوانی دارد.

۱.۱. پیشنهادها

- به عقیده صاحب‌نظران، مسائل و مشکلات اصطلاح‌نامه‌سازی در ایران متنوع و متعدد است. بعضی از مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از:
۱. غریب بودن مفهوم اصطلاح‌نامه‌سازی
 ۲. نابسامانی ذخیره‌سازی و بازیابی اطلاعات در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی و پژوهشی
 ۳. نبود انجمن‌های تخصصی در بسیاری از حوزه‌ها و ضعف انجمن‌های علمی و تخصصی موجود
 ۴. نابسامانی نشر
 ۵. پویانبودن نظام ملی اطلاع‌رسانی
 ۶. نبود مدیریت در سطح ملی برای هماهنگ‌سازی فعالیت‌های اصطلاح‌نامه‌سازی در ایران
 ۷. نبود فرهنگ نقد و ضعف نقد اصطلاح‌نامه‌ها و در نتیجه، جایگزین شدن «کارنادانان» به جای «کاردانان» (رهادوست ۱۳۸۱).

با توجه به مشکلات فوق که می‌تواند به رکود تهیه اصطلاح‌نامه‌های ضروری به زبان فارسی از جمله اصطلاح‌نامه زنان در کشور منجر شود، و همچنین نیاز به سازماندهی مدارک موجود

درباره مسائل زنان که به صورت انبوه موجود است و در عمل دست فهرست‌نویسان و آرشیویست‌ها را برای تعیین موضوع بسته است، پیشنهاد می‌شود «مرکز مطالعات زنان» موارد زیر را مد نظر قرار دهد:

۱. تدوین اصطلاح‌نامه مطالعات زنان و خانواده به صورت چاپی و الکترونیکی در برنامه‌ریزی منظور شود.
۲. گردآوری تمامی منابع در یک پایگاه داده برای سازماندهی منابع بر اساس قواعد استاندارد و نظام‌های موضوعی صورت پذیرد.
۳. شیوه‌نامه یکسان نمایه‌سازی برای مقالات و پایان‌نامه‌های این حوزه تهیه و متخصصانی در حوزه اصطلاح‌نامه‌ها و هستی‌شناسی‌ها تربیت شوند.

فهرست منابع

- حسینی‌زاده، آنسه. ۱۳۸۳. مسائل اصطلاح‌نامه‌سازی در ایران از دیدگاه تهیه‌کنندگان اصطلاح‌نامه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی ایران.
- روحی‌دل، الهه و ناهید بنی‌اقبال. ۱۳۸۶. طرح تدوین اصطلاح‌نامه نسخه‌شناسی در ایران. کتابداری ۴۰ (۴۶): ۷۵-۹۴.
- رهادوست، فاطمه. ۱۳۸۱. انگشتی بر انگشت شکسته: اشاراتی به مسائل اصطلاح‌نامه‌سازی در ایران. کتاب ماه کلیات ۶ (۲): ۶۲-۶۳.
- _____، مریم کازرانی، فریبرز خسروی، و میرمهدی ابراهیم‌پور. ۱۳۷۷. اصطلاح‌نامه پزشکی فارسی. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
- سلطانی، پوری و فروردین راستین. ۱۳۷۹. دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی. تهران: فرهنگ معاصر.
- سلطانی، فرحناز. ۱۳۹۳. امکان‌سنجی تدوین اصطلاح‌نامه برای کودکان و نوجوانان در ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه تهران.
- شورای عالی انقلاب فرهنگی. ۱۳۹۱. سند راهبردی رشته مطالعات زنان و خانواده. تهران: شورای فرهنگی-اجتماعی زنان.
- صادقی، علی‌اشرف، و زهرا زندی‌مقدم. ۱۳۸۵. فرهنگ املائی خط فارسی مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی. تهران: فرهنگستان زبان و ادب فارسی (نشر آثار).
- فرهنگستان زبان و ادب فارسی. ۱۳۸۴. دستور خط فارسی، مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی. تهران: فرهنگستان زبان و ادب فارسی.
- کاخ، مرتضی. ۱۳۸۱. شیوه نگارش. ویرایش ۴. تهران: امیرکبیر.

کشاورز افشار، منصوره. ۱۳۹۲. طرح تدوین اصطلاح‌نامه مواد موزه‌ای. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان.

محبی، سیده فاطمه. ۱۳۸۸. *واژه‌نامه مطالعات زنان و خانواده*. تهران: حکایتی دگر.

مؤسسه استاندارد بریتانیا. ۲۰۱۱. *استاندارد بین‌المللی BS ISO 25964-1 اطلاعات و مستندسازی اصطلاح‌نامه‌ها و تعامل‌پذیری آن‌ها با واژگان‌های دیگر، بخش اول: اصطلاح‌نامه‌های بازیابی اطلاعات*. ترجمه زهرا دهسرای. ۱۳۹۱. تهران: پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران، چاپار.

_____. ۲۰۱۳. *استاندارد بین‌المللی BS ISO 25964-2 اطلاعات و مستندسازی اصطلاح‌نامه‌ها و تعامل‌پذیری آن‌ها با واژگان‌های دیگر، بخش دوم: تعامل‌پذیری با واژگان‌های دیگر*. ترجمه زهرا دهسرای، نسیم قیاسی. ۱۳۹۲. تهران: پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران، چاپار.

هام، مگی و سارا گمبل. ۱۳۸۲. *فرهنگ نظریه‌های فمینیستی*. ترجمه فیروزه مهاجر، فرخ قره‌داغی، و نوشین احمدی خراسانی. تهران: توسعه.

- Alakus, Meral. 2007. A women's thesaurus in Turkey. *The Indexer* 25 (3): 176-181(6).
<http://www.ingentaconnect.com/content/index/tiji/2007/00000025/00000003/art00006?crawler=true> (accessed Oct. 9, 2013)
- Clarke, Dextre, G. Stella, and Marcia Lei Zeng. 2012. Standard Spotlight: From ISO 2788 to ISO 25964: the evolution of thesaurus standards towards interoperability and data modeling. *Information Standards Quarterly* 24 (1): 20-26. DOI: <http://dx.doi.org/10.3789/isqv24n1>. (accessed April 2012)
- Hjorland, B. 2007. *Lifeboat for Knowledge Organizatio*. http://www.iva.dk/bh/lifeboat_ko/home.htm (accessed March 3, 2011)
- International Information Centre and Archives for the Women's Movement (Amsterdam). 1998. *European women's thesaurus: a structured list of descriptors for indexing and retrieving information in the field of the position of women and women's studies*. Amsterdam: International Information Centre and Archives for the Women's Movement (IIAV). pp. i - xii.
- National Information Standards Organization (NISO). 2011. *ISO 25964-1, Thesauri and interoperability with other vocabularies Part 1: Thesauri for information retrieval*. Geneva: International Organization for Standardization. 152p. CHF238.00
- Osmond, Jill. 2007. *Women's Studies in Controlled Vocabularies: A Comparison of the ERIC Thesaurus and A Women's Thesaurus*.
<http://www.personal.psu.edu/jrg15/wss/ResearchAgendaArticles/josmond.html>. (accessed Oct. 9, 2013)
- Hawthorne, Susan, and Klein Renate. 1999. *Cyberfeminism: Connectivity, Critique and Creativity*. Spinifex Press.
https://books.google.com/books?id=NT5F5DabEc0C&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (accessed Nov. 24, 2013)

زهرا دهرانی

متولد سال ۱۳۳۹، دارای مدرک کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی از دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال می‌باشد. ایشان هم‌اکنون مدیر سازماندهی و تحلیل اطلاعات پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) است.

داده‌کاوی، اصطلاح‌نامه، هستان‌شناسی، و سازماندهی اطلاعات از جمله علایق پژوهشی وی است.

زهرا میرحسینی

متولد سال ۱۳۳۵، دارای مدرک تحصیلی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی از دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات است. ایشان هم‌اکنون دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال است.

فناوری اطلاعات، کتابخانه‌های عمومی و خدمات عمومی، و سازماندهی اطلاعات از جمله علایق پژوهشی وی است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی